

Aliona BIVOL

doctor în psihologie, conferențiar universitar,
șef al Catedrei „Științe Manageriale și Socioumane”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

DEZVOLTAREA PSIHOCOMPETENȚELOR PROFESIONALE ALE POLIȚIEI DE FRONTIERĂ ÎN COMBATAREA CRIMINALITĂȚII

Rezumat

Exercitarea atribuțiilor de serviciu cu succes și implementează politicii statului în domeniul managementului frontierei de stat, prevenirea și combaterea criminalității transfrontaliere se realizează prin psihocompetențe generale, intelectuale, afective, morale. Dezvoltarea competențelor de combatere a criminalității transfrontaliere în procesul de instruire și învățare este etapizată. Evoluarea competențelor se realizează prin implementarea principiilor didactice care orientează organizarea procesului instructiv-educativ. Didactica competențelor profesionale impune cerințe metodologice foarte riguroase, selectate în funcție de tipul de competență, de experiența deja existentă în domeniu, de vârstă, care să stimuleze funcțiile cognitive, afective și volitive.

Cuvinte cheie: competențe intelectuale, afective, emoționale, volitive, poliție de frontieră, principii didactice, didactica competențelor.

Summary

Exercising successfully the service duties and implementing the state policy in the field of border management of the state, preventing and combating cross-border crime are accomplished through general, intellectual, emotional, moral psycho-competencies. Developing skills to combat cross-border crime in the process of training and learning is gradual. The Competences' development is achieved by implementing the didactic principles that guide the organization of the instructive-educational process. The didactics of professional competences impose very rigorous methodological requirements, selected according to the type of competence, the existing experience in the field, the age, which stimulate the cognitive, affective and volitional functions.

Key words: intellectual skills, affective emotional, volitional, border police, teaching principles, didactics of competencies.

Capacitatea operațională a polițiștilor de frontieră, care execută misiuni de menținere a ordinii publice la frontieră uneori cu grad de risc nu depinde doar de abilitățile tactice, logistice și tehnologice, ci implică și profesarea psihocompetențelor însoțite de rezistență psihică la solicitările specifice acestor tipuri de obligațiuni. Îmbinarea și utilizarea metodică a cunoștințelor, deprinderilor, priceperilor și atitudinilor în vederea obținerii rezultatelor de combatere a criminalității frontaliere constituie competențe fundamentale ale unui polițist.

Acestea reprezintă cerințe contemporane și rămân perfect valabile, care trebuie transpuse în practică, începând din perioada de instruire universitară și continuând cu activitatea de serviciu propriu-zisă.

Esența psihologică a activității Poliției de Frontieră constă în controlul volitiv puternic, valabilitatea căruia depinde de experiență și pregătirea psihologică a polițiștilor. Activitatea poliției este intens influențată psihologic, ceea ce generează tulburări psihoemoționale.

Scopul cercetării este stabilirea psihocompetențelor poliției de frontieră și condiționarea didacticii competențelor.

Metodologia cercetării. Au fost aplicate diferențiat raționamentul inductiv și raționamentul deductiv al literaturii din domeniu și compararea cu aspectele psihologice din activitatea didactică. În procesul de cercetare științifică au mai fost implementate două metode inseparabile și contradictorii, dar în strânsă intercondiționare: analiza și sinteza. Metoda observației integrată permanent în procesul instructiv a impulsionat selecția corectă a metodelor de dezvoltare a competențelor psihoprofesionale.

Exercitarea atribuțiilor de serviciu cu succes și implementarea politicii statului în domeniul managementului frontierei de stat, prevenirea și combaterea criminalității transfrontaliere se realizează prin psihocompetențe generale, intelectuale, afective, morale (1).

Unii autori (Mirabile, 1997, Schippmann, et al., 2000) definesc competențele în multe feluri, una dintre cele mai recente și complete definiții spune că o competență este o combinație (un set) de cunoștințe, abilități și alte caracteristici (incluzând motive, trăsături de personalitate, atitudini, concepte, credințe, valori și interese), care pot fi măsurate în mod obiectiv și determină diferențe în modul în care performăm într-o profesie.

Referindu-ne la activitatea poliției de frontieră care efectuează controlul frontierei și autorizează trecerea frontierei de stat de către persoane și mijloace de transport, se înfăptuiește prin abilitățile de a se exprima coerent în diferite contexte, de a manifesta toleranță la exprimarea și înțelegerea punctelor de vedere, de a negocia prin demonstrarea încrederii și empatiei.

Capacitățile de aplicare a cunoștințelor de domeniul dreptului și psihologiei, de folosire a deprinderilor de specialitate, au rolul important în contactul cu unele persoane care traversează frontiera și percep poliția de frontieră ca vinovată în problemele lor aparente cum ar fi: acte expirate, mașini defecte, bunuri interzise.

Asigurarea evidenței, inclusiv automatizată a persoanelor și mijloacelor de transport care au traversat frontiera de stat, este executată prin potențialul psihologic de adaptare la mediul de muncă specific și la situațiile neprevăzute, gestionarea stresului și cazurilor conflictogene.

Munca poliției de frontieră în prevenirea, depistarea și contracararea migrației ilegale și a altor infracțiuni transfrontaliere legate de traficul de arme și muniții, traficul de substanțe și contrabandă cu diferite obiecte este realizată cu brio prin impulsionarea competențelor de analiză, sinteză și luarea deciziilor, creativitate, lucrul în echipă, managementul frontierei.

Stăpânirea flagelului de contrabandă este posibilă datorită stabilității emoționale, agerimii mintale ale polițiștilor și, în același timp, prin proiectarea strategică a activității.

O altă atribuție profesională este depistarea persoanelor date în căutare internațională. Din partea poliției se necesită capacitatea de stabilire a contactului psihologic, de comunicare asertivă, de persuasiune și empatie. Flexibilitatea gândirii și originalitatea în articularea unei constatări despre persoane, elaborarea și menținerea unei gândiri constructive este temelia realizării corespunzătoare a sarcinii respective.

Eliberarea informației cu privire la trecerea frontierei de stat persoanelor și mijloacelor de transport, obligațiune realizată cu succes prin abilitatea de a comunica constructiv în diferite medii și cu diferite nivele psihointelectuale ale persoanelor, de a manifesta toleranță și a înțelege diferite puncte de vedere, de a negocia cu abilitate pentru a produce încredere.

Țin să menționez că succesul combaterii criminalității transfrontaliere impune un set mai amplu de competențe, cum ar fi: aptitudini privind managementul informației, de colaborare cu specialiști din alte domenii, de organizare și planificare, inteligență socială. Gândirea critică, care se manifestă în două dimensiuni esențiale: socială - conduce la construirea solidarității umane și dimensiune pragmatică - generează descoperirea infracțiunilor.

Asigurarea menținerii regimului frontierei de stat, precum și a regimului și ordinii publice în punctele de trecere a frontierei de stat, controlul de securitate al pasagerilor reprezintă o obligațiune care poate fi realizată prin implementarea psihocompetențelor volitiv - emoționale, volitiv-morale. Acestea presupun o bună funcționare a proceselor perceptiv-senzoriale, precum și structurarea logică a evenimentelor, a concentrării și distribuției a atenției, spiritului de observație. Nu în ultimul rând, această competență este manifestată eficient prin respectarea codului deontologic al polițistului.

Polițistul trebuie să se comporte civilizată și să dea dovada de amabilitate și solitudine, adoptând o atitudine politicoasă și fermă. În acest context, competențele morale se dovedesc prin autocontrol comportamental și psihoemoțional, gestionarea situațiilor conflictuale, înțelegerea problemelor sociale, culturale și educaționale ale cetățenilor.

Una din competențele cele mai importante de la care debutează evoluția competențelor psihoprofesionale este autocunoașterea și autoreflexia propriei personalități, intelect, inteligență emoțională.

Activitatea poliției de frontieră este însoțită de misiuni cu grad ridicat de risc, situații stresante care pot fi numeroase și pot provoca atât emoții puternice, de scurtă durată, cât și efecte pe termen lung, mai puțin vizibile la început, însă mult mai periculoase pentru echilibrul psihic. Stresul pe care îl presupune acest gen de misiuni este, prin urmare, unul evident și inevitabil, însă impactul acestuia poate fi controlat și diminuat. Sarcinile de lucru însoțite de diferite influențe stresante, de risc conduc spre includerea în lista competențelor deja existente, și pe cea de rezistență și autocontrol al emoțiilor negative, stărilor de stres. Abilitatea de gestionare a stresului și frustrației constă în exprimarea lor într-un fel constructiv și prin urmare, echilibrarea stării psihologice în funcție de situația care a apărut și de personalitate în așa fel, ca să nu fie impact asupra celorlalți și asupra propriei persoane.

Competența de autoreglare emoțională și autocontrol al psihocomportamentului se dezvoltă prin pregătire psihologică temeinică, permanentă și complexă (10). Dezvoltarea competenței de control emoțional și comportamental prin pregătirea psihologică cuprinde trei componente tangențiale:

- *pregătirea psihomotrică* - constă în exersarea conduitelor motrice tehnico-tactice în situații periculoase până la performanța de măiestrie cum ar fi: chineztezia (simț al mișcărilor corpului), echilibrul static și dinamic, percepțiile spațio-temporale, timpul de reacție, viteza de execuție. Această dimensiune se antrenează prin pregătire fizică continuă;

- *pregătirea intelectuală* (cognitivă) - constă în dezvoltarea funcțiilor și mecanismelor de cunoaștere (informare) cu direcționarea spre luarea deciziilor, creșterea nivelului de inteligență academică. O astfel de pregătire urmărește dezvoltarea tuturor capacităților cognitive, care stau la baza reglării emoționale. Condiția esențială a pregătirii intelectuale este justificată de cunoașterea rațională și operațională, care presupune în același timp creativitate și decizie, stimularea memoriei și imaginației, toate stau la solicitările competențelor de dirijare emoțională;

- *pregătirea afectivă* - are menirea să dezvolte funcția reglatoare a sferei afective reprezentate de dispoziții, emoții, sentimente și pasiuni. Dinamizatoare sau inhibitivă, afectivitatea, în relație cu funcțiile cognitive și volitive, influențează parametrii calitativi ai oricărei competențe.

Multitudinea de competențe ale poliției de frontieră este impulsionată de esența psihologică a activității lor. Din perspectiva psihologică munca poliției de frontieră include câteva componente: 1) analitică și de prognozare, compusă din aprecierea adecvată a situației, infracțiunilor, analiza propriilor acțiuni, factorilor psihogeni, elaborarea strategiilor, realizarea cărora depinde de abilitățile psihologice și de tipul de personalitate a polițistului. 2) manifestarea psihocomportamentului adecvat implică capacitatea de a ține în frâu poftetele, stările și impulsurile de moment, stăpânirea propriilor reacții emoționale în condiții posibil stresante, frustrante. Reușita acestor componente este impulsionată de conduita morală, calități psihologice, onestitate, corectitudine, încredere în sine și predispoziții motivaționale. 3) realizarea activităților de serviciu în baza pregătirii psihologice. Lucrul nereglementat și stresant induce oboseală psihologică, scăderea capacității de concentrare a atenției, ceea ce necesită dezvoltarea abilităților de rezistență volitiv-motrică, rezistență la stres, management al stresului, pregătire de a lucra în situații de criză. 4) reabilitarea și restabilirea psihologică include măsuri de psihocorecție a traumelor psihologice, stresului acut, depășirea crizelor emoționale.

Din punct de vedere psihopedagogic, dezvoltarea competențelor de combatere a criminalității transfrontaliere în procesul de instruire și învățare continuă este etapizată (4). Învățarea se realizează și prin creșterea autocunoașterii, schimbarea comportamentului, precum și prin achiziția unor noi competențe, care sunt angajate în procesul de învățare. În majoritatea cazurilor învățarea se realizează efectiv prin acțiune sau prin experiență. Învățarea, instruirea competențelor este condiționată de procesele mintale. Astfel, s-au avut în vedere următoarele șase

etape vizând structurarea operațiilor mentale: percepție, interiorizare, construire de structuri mentale, transpunere în limbaj, acomodare internă, adaptare externă. Acestea le corespund categoriei de competențe organizate în jurul cărora se evidențiază operații mentale:

1. Percepția dezvoltă abilitatea de receptare, ceea ce generează identificarea de termeni, relații, procese, observarea unor fenomene la frontieră, perceperea unor relații, conexiuni, nominalizarea unor concepte culegerea de date din surse variate, definirea unor concepte de activitate.

2. Interiorizare, ca proces care determină prelucrarea primară a informației din activitate, compararea unor date (numere, acte, mașini, persoane dubioase), stabilirea unor relații mintale ale evenimentelor, calcularea unor rezultate parțiale, clasificarea de date, reprezentarea unor date prin sortare, investigarea, descoperirea unor cazuri de diferită contrabandă.

3. Construire de structuri mentale. Acest proces psihologic evoluează abilitatea de analiză și sinteză cu ajutorul creării modelelor de lucru, anticipării unor rezultate, reprezentării datelor, construirii mintale a algoritmilor, schemelor de comitere a infracțiunilor de frontieră.

4. Transpunere în limbaj, determină comunicarea, descrierea unor stări, sisteme, procese, rezultate, fenomene, generarea de idei, argumentarea unor evenimente și concluzii, demonstrarea cauzalității infracțiunilor.

5. Acomodare internă. Prelucrarea secundară, compararea unor rezultate, concluzii, calcularea, evaluarea și interpretarea rezultatelor, analiza de situații, elaborarea de strategii de relaționare.

6. Adaptare externă. Transferul este abilitatea prin care se manifestă aplicarea în mai multe domenii, generalizarea și particularizarea activității de frontieră, integrarea unor domenii în activitate, optimizarea activității prin comparație, negocierea, realizarea de conexiuni între diferite servicii, subdiviziuni.

Dezvoltarea competențelor se realizează cu ajutorul implementării principiilor didactice, care orientează organizarea procesului de instruire (8). Deși au un caracter general, ele pot fi aplicate și adaptate în evoluarea psihocompetențelor poliției de frontieră.

Conform autorilor A. Ardelean, O. Mândruț, în lucrările generale de pedagogie se descriu câteva principii didactice cu o pronunțată tentă normativă, care sunt însă mai mult terminologice. Utilizarea principiilor didactice în procesul de instruire oferă un cadru adecvat de interiorizare în structura personalității a competențelor profesionale. Principiile pot fi folosite atât în cadrul instruirii universitare, cât și în cel al pregătirii profesionale continue obligatorie. Cu cât mai eficient vor fi implementate principiile didactice la orice nivel de instruire sau în orice perioadă de activitate, cu atât vor garanta dezvoltarea competențele profesionale și psihologice. De menționat că pentru implementarea eficiente fiecărui principii trebuie racordat metodele și tehnicile psihodidactică care corespund competențelor și principiilor.

Astfel, principiul însușirii conștiente și active a cunoștințelor care postulează ideea că în învățare trebuie să existe un proces activ de înțelegere și prelucrare

a datelor de informare pe schemele intelectuale anterioare, de construire a unor scheme noi și totodată, de sesizare a relațiilor dintre fenomene și de stabilire a cauzalității. Acest principiu funcționează prin implementarea exercițiilor psihologice de participare activă: trainingul psihologic, simularea cazurilor infracționale, studiul de caz.

Principiul îmbinării teoriei cu practica, asigură implementarea cunoștințelor teoretice în practică. Din perspectiva psihologică acest principiu este fundamental în dezvoltarea competențelor de luare a deciziilor, de comunicare asertivă. Practicarea exercițiilor psihologice, scrierea comunicatelor, referatelor cu includerea studiului de caz, selectarea informației practice condiționează dezvoltarea abilităților. Audienții sunt invitați să concluzioneze și să argumenteze prin includerea informației teoretice în practică. Tratarea diferitor teme, dar din punctul lor de vedere prin tangență cu experiența deja acumulată, creează abilități privind managementul informației. Audienții prezintă grupei lucrările lor, unde apar discuții aprinse, ce-i fac pe participanți să se includă în soluționarea problemelor reale de serviciu, precum și să-și dezvolte arta comunicării în public.

Un alt principiu este însușirea temeinică a cunoștințelor, priceperilor și deprinderilor, care postulează ideea însușirii operaționale eficiente a tuturor cunoștințelor învățate. Acest principiu stă la baza dezvoltării competențelor de analiză și sinteză a evenimentelor, de soluționare a cazurilor de conflict în colectiv, de diferențiere a comportamentului diferitor tipuri de infractori de frontieră. Se utilizează metode psihodidactice de lucru în grup. Se încurajează practicarea brainstormingului. Aceste exerciții sunt orientate în direcția de a-i învăța pe polițiști să-și aprecieze propria experiență și experiența altora.

Principiul respectării particularităților de vârstă răspunde necesității de a instrui conform structurilor intelectuale specifice vârstei. Acesta admite elaborarea programelor analitice de instruire a adulților în conformitate cu necesitatea de schimb de experiență, de autocunoaștere și autoapreciere, care pune în aplicare metodele: teste, psihologice și docimologice, trainingul psihologic. Autoaprecierea este stimulată la toate etapele de instruire la începutul, mijlocul și sfârșitul instruirii. Scopul acestor forme de lucru este a le oferi participanților ocazia să se cunoască mai bine pe sine și pe ceilalți.

Cu toate că principiile didactice au rămas aceleași, totuși este evident că situația educațională bazată pe competențe și dezvoltările teoretice ale psihologiei instruirii impun o viziune nouă asupra principiilor psihodidactice contemporane.

V. Preda (2001) menționează patru astfel de principii noi, cu argumentarea detaliată a acestora care au o tangență mai pregnantă cu psihodidactica formării competențelor (8).

În cele ce urmează, fac o trimitere la acest autor, care abordează principiile psihodidactice de educare a competențelor.

Principiul psihogenetic al stimulării și accelerării dezvoltării stadiale a inteligenței. Autorul consideră că este un principiu de maximă generalitate, deoarece întregul proces instructiv se realizează în acord cu o schemă generală de evoluție a inteligenței. Sistemul construit de Jean Piaget, conform căruia

inteligența se dezvoltă psihogenetic în mai multe stadii, presupune ca procesele de instruire să se desfășoare în acord cu principalele caracteristici ale fiecărui stadiu. Evoluția inteligenței este însă stimulată pe întreg procesul instructiv. De menționat că educația intelectuală prin informarea și formarea intelectuală favorizează dezvoltarea competențelor perceptiv - cognitiv, care pentru polițistul de frontieră sunt primordiale. Principiul menționat mai sus a rezultat din combinarea multidisciplinară și reprezintă o componentă foarte utilă în didactica formării competențelor psihoprofesionale. Unul din stadiul de dezvoltare intelectuală este învățarea creativă și procesul de descoperire, care generează competențe de planificare strategică a activității polițienești, implementarea noilor metode de descoperire și combatere a criminalității.

Principiul învățării prin acțiune conduce la ideea că învățarea prin acțiune formează competențe de motivație, evidențiază autocunoașterea personalității, dar și abilitățile de polițist sau manager de echipă. Cu alte cuvinte, acest principiu s-ar traduce în câmpul practicii instructive, dar și în psihotraninguri prin predominarea dimensiunii participative.

Principiul stimulării și dezvoltării motivației cognitive. Pentru realizarea acestui principiu se accentuează raportul dintre motivația extrinsecă și motivația intrinsecă, centrată pe autocunoaștere, autoevaluare. Prin acest principiu reflectat în metodologia de instruire selectată adecvat, se dezvoltă competențele motivaționale de activitate. Acesta își are debutul la începutul instruirii și va continua în toată activitatea de menținerea a ordinii și liniștii la frontieră, deoarece are un pronunțat caracter pragmatic și social. Acest principiu trebuie să se implementeze cu scop de evaluare a dorinței de cunoaștere a tuturor aspectele psihosociale ale activității poliției și să servească drept călăuză în munca de combatere a criminalității.

În concluzie, dezvoltarea competențelor psihoprofesionale în combaterea criminalității de frontieră are loc stadial prin influențe educaționale de instruire temeinice. Didactica competențelor profesionale impune cerințe metodologice foarte riguroase, selectate în funcție de tipul de competență, de experiența deja existentă în domeniu, de vârstă, care să stimuleze funcțiile cognitive, afective și volitive.

BIBLIOGRAFI

1. Competențele-cheie pentru educația pe tot parcursul vieții – un cadru de referință european, noiembrie 2004, Grupul de lucru B Competențe-cheie, Implementarea programului de lucru Educație și instruire 2010, Comisia Europeană, în: www.upt.ro/pdf/calitate2.
2. Goraș-Postică V., Formarea competențelor prin intermediul metodelor interactive de predare-învățare-evaluare. În: Formare de competențe prin strategii didactice interactive, Chișinău, Prodidactica, 2008, p. 5-14.
3. Ghid practic de evaluare a competențelor. <http://www.patrosec.ro/wp-content/uploads/2016/12/ghid-eval-cp.pdf>.
4. Sursa informației: http://cnc.ise.ro/reforma/derivarea_competentelor.htm

5. Recomandare a consiliului privind competențele-cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții, CE(Text cu relevanță pentru SEE), 2018.
6. Legea cu privire la Poliția de Frontieră nr. 283 din 28.12.2011.
7. Anatol Gremalschi, Formarea competențelor-cheie în învățământul general: provocări și constrângeri, Chișinău, 2015.
8. Aurel Ardelean, Octavian Mândruț, Didactica formării competențelor cercetare-dezvoltare-inovare-formare, Universitatea „Vasile Goldiș”, Arad, 2012.
9. Nina Sacaliuc, Andragogie (curs de prelegeri pentru studenții Ciclului II, studii superioare de masterat), Bălți, 2012.
10. A Bivol, Pregătirea psihologică a angajaților MAI – premisă în combaterea criminalității, Materialele conferinței științifico-practice internaționale „Criminalitatea în spațiul UE și al comunității statelor independente: evoluție, tendințe, probleme de prevenire și combatere”, 12-13 iunie, 2012, p. 12-16.
11. Cartaleanu, T., Cosovan, O., Goraș-Postică, V., Lîsenco, S., Sclifos, L., Formare de competențe prin strategii didactice interactive, Centrul Educațional Pro Didactica, Chișinău, 2008.